

Synpunkter på förslaget till Göteborgs Stads miljö- och klimatprogram 2021-2030

Naturskyddsföreningen i Göteborg lämnar härmed följande yttrande.

1. Är målen och strategierna tillräckligt ambitiösa för att Göteborgs Stad ska vara drivande i att nå FN:s globala hållbarhetsmål (Agenda 2030), Sveriges nationella miljömål och Parisavtalet?

Den globala medeltemperaturen har nu stigit med 1.2 grader från förindustriell nivå. Om inga åtgärder vidtas kommer vi att nå 1.5 grader inom 7-8 år. Fortsätter den utvecklingen når vi 2 grader vid 2040 och sedan finns ingen möjlighet att stoppa det skenande klimatet. Det är därför oerhört angeläget – livsviktigt – att staden antar denna miljö-och klimatstrategi liksom att man verkar för att stödja motsvarande ansträngningar på andra håll.

Programmet är ambitiöst och andas optimism och framåtanda. Det pekar tydligt och konkret ut vad som på ett övergripande plan är nödvändigt att göra för att leva upp till Parisavtalet, Agenda 2030, olika EU-direktiv och Sveriges nationella miljömålssystem. Om programmet antas av kommunstyrelsen kommer det betyda mycket för klimatarbetet, inte bara i Göteborg, utan också för regionen och resten av Sverige.

På EU-nivå kan Göteborg bli en förebild i hanteringen av den akuta klimatkrisen. Förutsättningen är emellertid att programmet verkligen genomförs enligt planerna. Det finns en stor diskrepans mellan programmets mål och den långsamma och trevande omsättningstakt som råder i Göteborg vid finansieringen. Hur denna diskrepans ska överbryggas ligger utanför programmet, men är naturligtvis den absolut viktigaste frågan.

Dessutom är det viktigt att vara medveten om att ambitionsnivån egentligen är för låg. Programmets övergripande mål är att Göteborgs klimatavtryck årligen ska minska med minst 7,6 procent till 2030. Siffran 7,6 procent motsvarar den globala genomsnittliga minskningstakten i relation till Parisavtalet. Därför måste 7,6 procent ses som en lägsta nivå, som inte får prutas på, utan snarare förbättras.

En bred politisk enighet kring programmet är grundläggande för att det ska kunna genomföras. Inom nästan alla partier i staden finns det insikter om att klimatkrisen är akut, men samtidigt en förlamande partipolitisk rädsla för att förlora väljare på förslag och åtgärder som respektive parti misstänker kan vara impopulära. Vägen framåt är således samverkan på bred front. Att detta är det givna sättet att hantera kriser har vi ju också erfarit under corona-pandemin.

2. Vilka övergripande synpunkter har ni på miljö- och klimatprogrammets innehåll och struktur?

De miljömål och strategier som programmet bygger på är få och pedagogiskt tydliga, vilket är i linje med programmets avsikt att sätta fokus på de mest angelägna utmaningarna.

Följande synpunkter bör beaktas:

- Förtydligandet av Göteborgs Stads rådighet över miljöpåverkan är viktig då den visar på var kommunen kan agera direkt. Samtidigt är det viktigt att det ställs krav på kommunen att "Skapa förutsättningar för göteborgare och andra aktörer att minska sin miljöpåverkan" – den indirekta rådigheten. Dessutom pekar programmet på att det finns rådighet på omvägar t ex genom påverkansarbete för att utveckla styrmedel, skärpa lagstiftning och arbeta för att minska göteborgarnas konsumtionsbaserade utsläpp från flygresor, mat och varor, vilket är bra.
- Det står att Göteborgs Stad ska vara en av världens mest progressiva städer när det kommer till att förebygga och åtgärda miljö- och klimatproblem. För att vara en av världen mest progressiva städer behöver Göteborgs Stad anta progressiva metoder, där det finns andra städer runt om i världen som ligger långt före oss. Vi behöver ta täten och välja ut minst en fråga där vi gör just det, samtidigt som vi arbetar hårt även med övriga frågor. Det är bra att det tagits fram en strategi och denna strategi tar sikte på flertalet tuffa mål. Men strategin skulle behöva inrymma konkreta metoder och mål som är konkreta inte bara till indikatorer.
- Uppföljningen av programmet är centralt. Vi menar att det finns en betydande risk att programmet antas som ett slags symboliskt manifest, men att genomförandet sedan förhålls och förhindras i olika ekonomiska och administrativa processer. För att undvika detta är flera olika frågor viktiga:
 - o Det behöver vara helt klart vilken aktör som är ansvarig för genomförande av strategier och miljömål. För varje strategi har en samordningsansvarig pekats ut, vilket är utmärkt. För varje klimatområde har nyckelaktörer pekats ut, vilket i sig är bra. Dessa är dock väldigt många, för vissa mål mer än tio aktörer. Vi föreslår att det pekas ut en samordningsansvarig för varje klimatområde och en ansvarig för varje indikator. Dessutom bör det finnas en samordningsansvarig för vart och ett av de tre övergripande miljömålen.
 - o Beträffande ekonomin behöver medel för genomförande av miljö- och klimatprogrammet förmedlas i kommunfullmäktiges budget varje år under perioden 2021 - 2030. Alla förvaltningar och bolag i Göteborgs Stad behöver få tydligt uppdrag att genomföra miljö- och klimatprogrammet. (Det vore bra om) kommunfullmäktige MÅSTE (kunde) fatta ett långsiktigt beslut om tilldelande av

medel för att säkra genomförandet (jfr strategierna). Politikerna i miljö- och klimatnämnden, kommunstyrelsen och kommunfullmäktige behöver ta ett extra ansvar för att säkerställa att uppdrag och medel för genomförandet av miljö- och klimatprogrammet förs in i kommunfullmäktiges budget.

- Miljöförvaltningen kommer att få en nyckelroll för att driva, samordna och följa upp programmet. För att de ska klara denna roll är det nödvändigt att de förses med de extra resurser i form av personal som de behöver.
- På sidan 7 under rubriken "Uppföljning av detta program", så anges att uppföljning och analys av måluppfyllelse ska ske vartannat år. Det är möjligt för sällan. För att få saker att hända så behöver programmet följas upp och analys av måluppfyllelsen ske årligen. Samtidigt är det viktigt att inte för mycket tid läggs på uppföljning och rapportering, utan att fokus ligger på aktivt miljö- och klimatarbete. Ett alternativ kan vara att varva grundligare uppföljning vartannat år med översiktliga uppföljningar som fokuserar på några strategiskt valda indikatorer året därefter.

3. Vilka detaljerade synpunkter har ni på miljömål, delmål och strategier? Som stöd kan ni använda mallen i bilaga 2.

Miljömål/Delmål	Synpunkter per miljömål och delmål
Miljömål för naturen: Göteborg har en hög biologisk mångfald	Saknas kommentar om förlusten av biologisk mångfald på nationell nivå. Även i Sverige förstörs ekosystem. Totalt består kommunen av ca 102 500 hektar. Det ger nuvärde (12 %) och målet är (16%), men 17 % av alla olika naturmiljöer ska skyddas enligt FN. Målet bör istället vara att minst 20% av skogen ska skyddas. Samt att det är en variation av olika naturtyper som ska skyddas. I Göteborg måste mer hänsyn tas till vattenarealen, minst 30% ska skyddas, med särskild hänsyn till ålgräsängar, laguner och sjöar.
<i>Delmål 1 Naturen:</i> Göteborgs Stad sköter och skyddar arters livsmiljöer så att naturvärdena utvecklas	Eftersom skötseln är beroende av budget saknar vi formulering om hur ska Göteborgs stad säkerställa att det finns tillräckligt med pengar avsatt för skötsel? Det behövs även en strategi för hur träden i staden ska tas tillvara. Det behövs kompetens från utlandet och man behöver utbilda gemene man om trädens värde och dess behov.

	<p>Bra att samverkan ska öka mellan arrendatorer och andra djurhållare. Hjälpt dem med omställning till ekologiskt och KRAV-certifierat och se till att mer mark kan arrenderas ut för nystartade ekobönder. På så vis kan Göteborgs Stad skapa gröna jobb (tips: Västra Götalandsregionens Agroforestryutbildning).</p> <p>Målvärde för 2025 borde göras snabbare så att man kan få ett målvärde till 2030 och jobba mot det.</p>
<p><i>Delmål 2 Naturen:</i> Göteborgs Stad arbetar för renare hav, sjöar och vattendrag</p>	<p>För att minska dagvattenmängden kan ekosystembaserade och/eller flerfunktionella dagvattenlösningar vara aktuella. Särskilt de med filtrerande egenskaper. Träd, vegetation och gröna tak bidrar mycket till att minska dagvattenavlopp. En bra referens är staden Rotterdam, där har kommunen ett projekt som ger ett finansiellt bidrag till förvaltare som byter till ett grönt tak. Både för att minska dagvatten men också för att öka biologisk mångfald.</p> <p>Målet "<i>minskning av medelvärde per femårs-period</i>" är vagt och bör konkretiseras.</p>
<p><i>Delmål 3 Naturen:</i> Göteborgs Stad ökar den biologiska mångfalden i stadsmiljön</p>	<p>Träd är den absolut viktigaste bidragaren till ren luft, renar vattendrag, ger svalka vid värmebölja, samt att hålla vatten vid stora flöden. Därför är en viktig del som måste diskuteras i programmet hur vi kan minska andelen hårdgjorda ytor, och framförallt att inte öka den, till fördel till gröna arealer med träd och andra växter.</p> <p>Tips: låna ut varannan parkeringsplats och låt medborgare göra en grön oas eller parkyta. Gör det enkelt för medborgare att övergå från bil som transportslag till färd sätt som tar upp mindre yta per person som gång, cykel och kollektivtrafik. Fler säkra gång- och cykelvägar och fler kollektivtrafikfiler.</p> <p>Befintliga barriärer för Ta bort befintliga barriärer för den gröna infrastrukturen – det är nödvändigt för att arter ska kunna orientera sig. Barriärer är exempelvis vägar och bebyggelse. Inga nya barriärer får skapas i</p>

	<p>gröna samband istället behöver fler gröna samband skapas.</p> <p>Det beskrivs lite om hur vi kan möta utmaningen med biologisk mångfald och mer om att verktyg och information saknas. Istället behöver Göteborgs Stad svara på hur vi kan utveckla den nödvändiga metodiken och inhämta data? Tex hur arbetsprocessen ska se ut och vilka resurser som avsätts för det arbetet.</p>
<p><i>Delmål 4 Naturen:</i> Göteborgs Stad minskar vår påverkan från inköp på biologisk mångfald</p>	<p>Inom detta område behövs en omfattande, utbildande och upplysande kampanj.</p> <p>I indikatorn "Andel upphandlingar som, där det är relevant, tar hänsyn till biologisk mångfald", vad är det som klassas som relevant? Det saknas även information om nuläget för indikatorerna.</p> <p>Förslag på kompletterande indikatorer för Delmål 4 Naturen:</p> <ul style="list-style-type: none">- Den Gröna Infrastrukturen: Först behöver staden analysera de gröna sambanden till 2025. Arbetet som har tagits fram av Västra Götaland gällande Grön infrastruktur kan vara som grund. Sedan är målet att till 2030 ska finnas fler kontinuerligt gröna samband (utan barriärer). De utpekade grönkilarna i "Grönstrategin" bör ges extra fokus (se "Förstärk de utpekade grönkilarna i Göteborg och förstärk svaga kopplingar" ur Naturskyddsföreningens Stadsplaneringsgrupps strategi).- Andel Bladyta i de urbana miljöerna (betyder att mäta hur mycket träd det är). Detta ska öka markant för att anpassa oss mot ett varmare klimat och öka den biologiska mångfalden.
<p>Miljömål för klimatet: Göteborgs klimatavtryck är nära noll</p>	<p>Miljömål för klimatet relaterar till det globala hållbarhetsmålet "Bekämpa klimatförändringarna", vilket bör kompletteras i rutan på sida 18 i remissversionen av programmet som visar vilka globala hållbarhetsmål som miljömålet relaterar till.</p>

	<p>Hantering av klimatförändring/skydd mot extremt väder saknas. Klimatet har redan ändrats (mer skyfall, värmebölja, havsnivåhöjning) hur ska Göteborgs Stad anpassa staden till effekter av ändrat klimat? Ekosystembaserade lösningar, som redan beskrivet, finns att tillgå, även ekosystembaserad variationsrik skog, ekologisk och KRAV-certifierat jordbruk, agroforestry (skogsjordbruk). Detta bidrar till högre robusthet.</p> <p>Det behövs omfattande kampanjer för att upplysa människor om den enskildes betydelse för ett klimatavtryck och även metoder för hur man kan aktivt bidra till ett minskat avtryck.</p>
<p><i>Delmål 1 Klimatet:</i> Göteborgs Stad halverar energianvändningen per invånare</p>	<p>Det är viktigt och bra att programmet identifierar att energieffektivisering är nödvändigt och att programmet har ett delmål för detta. Det är också bra att programmet lyfter fram minskning av energianvändningen av Göteborgs Stads egna lokaler och bostäder som ett viktigt område med en särskild indikator för uppföljning av detta. Strategin anger dock inte tydligt konkreta åtgärder för detta mycket djärvt satta mål.</p> <p>Göteborgs Stad bör se över om det föreslagna målvärdet för minskningen av primärenergianvändningen per kvadratmeter i Göteborgs Stads egna lokaler och bostäder innebär att Göteborgs Stad gör sin andel av arbetet för att den totala primärenergianvändningen per invånare inom kommunens gränser ska halveras från 2010 till 2030. Det framgår inte tydligt av texten och det vore bra om detta kunde förtydligas.</p> <p>Det finns också ett antal förvaltningar och bolag inom Göteborgs Stad vars energianvändning inte täcks in av indikatorn för Göteborgs Stads egna lokaler och bostäder. Hur avser man att följa upp att dessa verksamheter minskar sin primärenergianvändning? Detta bör förtydligas och ytterligare indikatorer föras in för uppföljning av energieffektiviseringen i dessa verksamheter,</p>

	<p>eftersom detta är ett område som Göteborgs Stad har direkt rådighet över. Särskilt eftersom det i bilagetexten lyfts fram att Göteborgs Stad har stora möjligheter att leda energieffektiviseringsomställningen.</p> <p>Men för att nå målet räcker det inte med energieffektivisering utan behovet av energi måste också minska. Redan idag byggs fastigheter i stor utsträckning med energieffektiviserande åtgärder, men är det ett krav? Hur stort är kravet på respektive verksamhet? Uppfylls kravet?</p> <p>Delmålet att utsläppen av växthusgaser från stadens inköp ur ett livscykelperspektiv ska minska med minst 90 procent är mycket djärvt och bra! Men det står i programmet att "för att nå målet behöver stadens inköp, upphandling, användning och avyttring av varor och tjänster behovsbedömmas, systematiseras och effektiviseras". Det behöver pekats ut mycket mer konkreta åtgärder. Vad är det för typ av avfall som Göteborgs stad orsakar? Det går att ställa krav på att minska avfallet och då behövs också en plan på hur det ska gå till. 500 miljoner ton är en inte obetydlig siffra, därför behövs en analys på var detta kommer ifrån och hur staden kan minska avfallet.</p> <p>Koldioxiduppfångning med tekniska lösningar kräver enorma investeringar. Det finns hittills inte något sätt att fånga upp koldioxid lika effektivt som med gamla stora lövträd. För att staden ska kunna lyckas med att nå målet är det av stor vikt att strikt bevara alla träd, i synnerhet alla de äldre. Ett enda träd som är äldre än ett par hundra år motsvarar ca 1000 nyplanterade i fråga om koldioxidupptag. Det finns källor på vedertagen forskning kring detta. Det är av yttersta vikt att också säkerställa befintlig markstruktur för bevarandet av träden. (se t ex Knepp project, England).</p>
--	---

	<p>Den fysiska livsmiljön för göteborgarna målsätts bl a genom att ange värden för utsläpp av kväveoxider och partiklar. Andel grön och grå yta får inga värden utan ska tas fram under remissperioden. Här borde rimligen ett mycket konkret krav kunna ställas, att återupprätta en trädplan med höga sanktioner för den som inte följer planen t ex vid entreprenad. Som redan nämnts i vårt svar måste det till en nolltolerans mot nedtagning av träd och grönområden.</p>
<p><i>Delmål 2 Klimatet:</i> Göteborgs Stad producerar enbart energi av förnybara källor</p>	<p>Detta avsnitt uppehåller sig huvudsakligen vid stadens produktion av energi för fjärrvärme. Målsättningen förefaller oförändrad jämfört med det klimatstrategiska programmet från 2014, dvs ingen direkt användning av fossil råvara vid Göteborg Energi AB:s produktionsanläggningar till år 2030. Liksom tidigare undantas den produktion som inte ligger under stadens direkta rådighet, dvs tillvaratagandet av spillvärme från industrin (främst raffinaderierna) och energi från förbränningen av avfall vid Renovas anläggningar (där staden är delägare tillsammans med andra kommuner i regionen). Genom att göra dessa undantag avstår programmet från att ge en kvantifierad målsättning för de c:a 2/3 av fjärrvärmeproduktionen som inte faller direkt under stadens rådighet, och som domineras av energi från fossila råvaror.</p> <p>Även om det, som framhålles i programmet, alltid är fördelaktigt att tillvarata spillvärme som annars skulle gå förlorad, så måste tillgången på denna energi ses i ett helhetsperspektiv. Raffinaderiernas nuvarande verksamhet, att tillhandahålla fossila bränslen, kommer med nödvändighet att minska i takt med att planerna på en fossilfri fordonsflotta förverkligas. I diskussioner med Naturskyddsföreningen har tjänstemän från Miljöförvaltningen framfört argumentet att raffinaderierna kommer att ställa om till biobränsletillverkning, som ger mer spillvärme per produktionsvolym. Men det är minst sagt osäkert i vilken mån det är görbart, lönsamt och miljömässigt hållbart att producera biobränslen i en</p>

	<p>omfattning som ersätter dagens fossila tillverkning, och ingen analys av denna avgörande fråga görs i programmet. Detta behöver därför kompletteras.</p> <p>Vad gäller sopförbränningen konstateras att avfallet som förbränns innehåller betydande mängder fossilt kol (främst i form av plast), och att det är en målsättning för regionens kommuner att minska mängden avfall i allmänhet och mängden plast i avfallet i synnerhet. Man hänvisar till en regional avfallsplan för hur detta skall gå till, men planen ifråga formulerar målsättningen snarare än att vara en strategi för dess genomförande. Och i det fall att man på ett framgångsrikt sätt genomför planen ställs man även här inför problemet att en betydande energikälla delvis går förlorad. Göteborgs Stad behöver beskriva om man tänker sig i programmet att den energi som går förlorad pga minskad avfallsmängd (och troligen även minskad verksamhet i raffinaderierna) skall kunna kvittas mot de allmänna energibesparingar som siktas på i delmål 1 och beskriva om detta är realistiskt.</p> <p>Mot bakgrund av det ambitiösa målet för sänkningar av energikonsumtionen är det också extra angeläget med satsningar inom energiförsörjningen som harmonierar med detta mål, t ex långtidslagring av värme.</p>
<p><i>Delmål 3 Klimatet:</i> Göteborgs Stad minskar klimatpåverkan från resor och transporter</p>	<p>Efter raffinaderierna är vägtrafiken den största källan till geografiska utsläpp av växthusgaser i Göteborg. Delmål 3 under huvudmål Klimatet lyder "Minskad klimatpåverkan från transporter. "Ambitionen är att minska utsläppen av växthusgaser med minst 90% till 2030 jämfört med 2010. Vi noterar att detta mål är ambitiöst och att planen andas en tilltro till att Göteborg har goda förutsättningar att uppnå målet. Tyvärr konstaterar vi att verkligheten ser annorlunda ut och att göteborgarnas användning av bilen som transportmedel snarare ökar än minskar. Kommunen har dessutom tidigare visat sig oförmögen att leva upp till utsläppsmål.</p>

	<p>En svårighet att implementera tidigare planer har berott på traditionen att arbeta i "stuprör". För att klara målet att minska utsläppen av växthusgaser med minst 90% till 2030 krävs en helhetssyn och en bred samverkan mellan olika aktörer. Genom att knyta samman det planerade miljöledningssystem med de tvärgående strategierna, finns det nu bättre förutsättningar att åstadkomma nödvändig samverkan.</p> <p>Delmålet transporter har flera tunga nämnder och bolag som nyckelaktörer, vilket är bra. Däremot kan det vara en svaghet att ingen av dem har ett huvudansvar. För delmålet resor och transporter finns dock en tvärsektoriell strategi: "Vi driver på utvecklingen av hållbara resor och transporter." För denna strategi är trafiknämnden huvudansvarig, vilket innebär att ansvaret är tydligt delegerat. Efter att tidigare prioriterat framkomlighet och markanvändning för fordonstrafiken, blir nu trafiknämnden huvudansvarig för en storskalig omprioritering till förmån för gång-, cykel och kollektivtrafik.</p> <p>Eftersom utsläppen är så stora, omställningen brådskar och det är svårt att tänka nytt i förhållande till århundradets frihetssymbol – bilen - kommer det att behövas ett robust nät av många aktörer. Detta har tillgodosetts i programmet. Men utan en stark politisk ledning som vågar stå emot opportunistiska utspel om att det går för fort, att prioriteringarna leder fel och är orättvisa o.s.v., blir det omöjligt att uppnå målet. Våra politiker behöver visa mod, använda sitt mandat att styra utvecklingen av Göteborg mot fossilfrihet, släppa sina fastlåsningar vid olika lojaliteter och gå samman för att uppnå bred enighet. Då är det möjligt att de lyckas driva igenom denna i många stycken bra plan.</p> <p>Vi välkomnar att programmet fastslår att stadens fordon ska vara fossilfritt drivna redan från 2023.</p>
--	--

	<p>Även detta mål är ambitiöst, men borde vara görligt eftersom det ligger inom ramen för stadens rådighet.</p> <p>Flyget, som svarar för ca 10% av medelgöteborgarens totala utsläpp av växthusgaser, finns inte med bland indikatorerna. De anses svåra att mäta. Även dessa utsläpp hänvisas till det som kallas för "Rådighet på omvägar" och förändras genom påverkansarbete för att utveckla styrmedel och skärpt lagstiftning.</p> <p>Om arbetet med att minska utsläppen av växthusgaser från trafiken kommer igång i den takt som avses, så är vi som göteborgare att gratulera. Det kommer att leda till en rad synergieffekter och påverka planens övriga mål på människan och naturen i en positiv riktning.</p> <p>Göteborgs Stad bör visa på hur de ska främja alternativa färdssätt genom att anpassa och bygga om infrastrukturen till förmån för dessa, t ex parkeringsplatser för cyklar och lådcyklar. Planera för fler breddade stambanor för cyklar och se till att cykelbanorna hänger ihop.</p> <p>Staden måste också satsa på barns möjlighet till säkra resvägar, t ex genom samverkan med förskolor och skolor för att lyfta den nya generationens cyklister. Ett barn som cyklar gör det troligare som vuxen än ett barn som inte cyklar. Det bidrar till bättre fysisk hälsa och psykisk hälsa och stärker barns känsla av frihet och självständighet. Cykelbanor och vägar behöver därför anpassas så att stråken till och från förskolor och skolor är säkra för barn och unga. Andra lösningar är att förskolor placeras naturligt på vägen till kollektivtrafiken så att föräldrar kan ta det på vägen till sina arbeten, att det finns goda förutsättningar för familjer att cykla med sina barn till skolor, och att busshållplatsen är nära och trygg att nå för barnen. Det finns behov av att öka förutsättningar för mindre lokala matvaruhandlare</p>
--	--

	<p>eller gårdsbutiker så att möjligheten att handla mat och andra nödvändigheter finns på ett rimligt avstånd från hemmet.</p> <p>Gratis parkeringsplatser vid köpcentrum är inte ett hållbart alternativ. Näringslivet motiverar det med att de erbjuder mängder av arbetstillfällen, men då ska man också ha i huvudet att de minskat lika många arbetstillfällen i samma takt i den lokala handeln.</p> <p>Godstransporters förflyttning från väg till järnväg kräver påverkansinsatser för alla de enskilda entreprenörer som utgörs av enskilda lastbilsförare och lastbilsfirmor. Här behövs antagligen ett samarbete på EU-nivå för att kunna stötta dessa till omställning, då en förflyttning kommer att innebära att de förlorar sina jobb. På vägen behövs höga utsläppskrav på de tunga fordon som passerar Göteborg.</p> <p>Saknas: Indikator för hur stor andel samt antal körda kilometer som tas via alla typer av transportmedel (dvs spår, gång och cykel). Inte bara motoriserade vägfordon. Det behövs tydliggöras vad som ingår i motoriserade vägfordon, om det även inkluderar kollektivtrafik.</p> <p>Indikator för arealmängd för respektive transportslag.</p> <p>Indikator för andel nya detaljplaner som har parkeringstal för bil under 0,1 bilplatser/lägenhet. Detta bör till 2030 vara 100 %.</p> <p>Indikator gällande "miljözoner" Andel areal av "innerstaden inklusive Älvstaden" där miljözon 2 och 3 gäller. 2 - 100% till 2030 och 3 - 50 % till 2030.</p>
<p><i>Delmål 4 Konsumtion:</i> Göteborgs Stad minskar vår klimatpåverkan från konsumtion med 90 procent</p>	<p>Vi anser att Göteborgs stads miljö- och klimatmål ska vara överordnat ekonomiska mål i all konsumtion, och att målet förblir oförändrat oavsett</p>

	<p>kommunens politiska sammansättning framöver. Vi anser det är nödvändigt för att klara kommunens miljö- och klimatmål och att det följaktligen behöver läggas till i programmet.</p> <p>Klimatmålet i programmet om konsumtion är viktig. Vad gäller utsläpp av växthusgaser och koldioxid, vill man enligt programmet ta fram en så kallad livscykelanalys, LCA, för stadens alla verksamheter. Vad gäller byggnation har processen påbörjats med att välja ett av flera verktyg för det. Vi ser det som lika angeläget att motsvarande modell utan dröjsmål tas fram för Göteborgs stads övriga verksamheter.</p> <p><i>Konsumtion; Inventarier, material</i> Prioriteringsgrunderna i programmet för minskad materialkonsumtion tycker vi är bra, och de följer den cirkulära ekonomins modell, enl. Regeringskansliets utredning "Cirkulär ekonomi-strategi för omställning i Sverige". De tidigare fyra så kallade Fixoteken i Göteborg fungerade enligt denna modell men ett par av dem har lagts ner. Att den cirkulära ekonomins principer är vägledande i staden menar vi vara av grundläggande betydelse för klimatarbetet.</p> <p>Vi ser också att staden kraftfullt måste bidra till såväl påverkan som möjlighet att kunna handla och agera cirkulärt. Staden behöver också aktivt bidra till att befintliga handlare får det stöd som behövs för omställningen till cirkulär ekonomi. Till kedjan för cirkulär ekonomi hör även energieffektiv tillverkning av material och av själva produkten. Samt, att till sist den slutförbrukade produkten blir avfall och att energi utvinns i den processen. Ny teknik för energieffektiv materialtillverkning liksom för avfallshantering och forskning för det, pågår redan på statlig nivå. Men för hela kedjan i stor skala behöver utges regelverk och styrdokument för Göteborgs stad, och för det behöver staden ges mandat utifrån rådighet på omvägar.</p>
--	--

	<p><i>Byggnation och vägar</i> Förslag på tillägg:</p> <ul style="list-style-type: none">- För byggen kan delvis material cirkulärt återanvändas från tidigare rivningar av byggnader i staden.- Vid nybyggnad ska trä användas istället för cement.- Ritningarna föreslås göras utifrån möjlighet att bygga till och bygga om, ifall behoven över tid skiftar.- Inga fler stormarknader ska byggas.- Affärer bör finnas på cykel- och gångavstånd i alla stadsdelar.- Inga fler motorvägar ska byggas, men väl att befintliga vägar breddas för gång- och cykel.- Det är även angeläget att fler vindkraftverk byggs (på relevant plats i förhållande till naturskydd och miljö, se Naturskyddsföreningens rekommendationer) för förnybar energiproduktion. <p><i>Upphandling, tjänster</i> Den planerade LCA-beräkning är ännu på planeringsstadium men vi ser det som en stor men viktig utmaning att fullfölja.</p> <p>Saknas: Indikator som speglar utfallet av LCA för byggnation.</p>
<p><i>Delmål 5 Klimatet:</i> Göteborgs Stad serverar 100 procent miljömåltider</p>	<p>Göteborgs stads definition av miljömåltider täcker mycket samtidigt som det känns görbart. Målet berör främst storkök. Det är också viktigt att lyfta fram sambandet mellan brukarna och köken som en punkt och även bygga broar mellan producent (bonden) och konsument (köken och eleverna).</p> <p><i>Social och ekologisk hållbarhet</i></p> <p>Maten ska i så stor andel som möjligt produceras av KRAV-märkta ekologiska bönder. Det bidrar till social hållbarhet på landsbygden, biologisk</p>

	<p>mångfald, ökad robusthet i miljön. Ris som odlas på vattendränkta marker släpper ut relativt mycket växthusgaser, och påverkar därför klimatet negativt. Alternativ till ris är ekologisk matvete eller annat ekologiskt spannmål och ekologisk potatis. Potatis som inte är ekologiskt odlad är en av de matvaror där flest bekämpningsmedel används, därför ska enbart ekologisk potatis serveras. Att enbart välja ekologiska alternativ bidrar till nationella miljömålet en giftfri miljö. Att hitta strategier för upphandling av livsmedel som gynnar den småskaliga ekobonden är essentiell för en robust och hållbar landsbygd.</p> <p>Den ekologiska skolmåltiden kan användas till att väcka nyfikenhet på ekologisk odling, ekologi och matematik, eller för att prata om kultur, samhälle och demokrati. Studiebesök hos lokala eko-bönder bidrar till lärande och kan väcka intresse för yrket. Måltiden kan även bygga broar. Många i skolan har rötter i andra kulturer. Mattraditioner ändras långsamt, särskilt de som gäller högtidsmat. Men också till vardags finns det kulturella skillnader i matvanor. Måltiderna är ett väl lämpat verktyg för att lära känna andra kulturer och nya smaker. Oavsett samtalsämne är en trevlig, gärna extra lång, stund vid matbordet bland det viktigaste en pedagogisk måltid kan ge.</p> <p><i>Matsvinn</i> En bra dialog och ett samspel mellan de som ska äta maten och de som lagar och producerar.</p> <p>Att arbeta med måltiden som en pedagogisk resurs kan också bidra till att bygga broar mellan måltidspersonal och den pedagogiska personalen på skolan – en viktig faktor för bra måltider. Att exempelvis låta eleverna själva mäta konsumtion eller svinn, göra praktik i skolköket. Ett annat exempel är att tillsammans med personalen i skolrestaurangen besöka en av de KRAV-bönder som producerar livsmedel till skolorna eller besöka en livsmedelsproducent är</p>
--	---

	<p>några exempel på pedagogisk integrering av skolmåltiden. Det finns också fördelar med att samverka mellan skolrestaurangen och undervisningen i hem- och konsumentkunskap, då måltidspersonalen och pedagogen kan komplettera varandras kompetenser.</p> <p>Se över rutiner kring lokala matinköp som görs av avdelningarna, t ex inom äldreården för frukost och mellanmål. Här skulle även övrig personal kunna få en enklare utbildning för att ge understöd till några av miljömåltidernas undergrupper såsom matsvinn och säsongsbetonat t ex. ta fram ett program för att ta vara på rester där samspelet mellan kök, brukare och övrig personal kan få plats.</p> <p>Utvecklad samordning och uppföljning av arbetet med miljömåltider, förtydligade rutiner och utveckling av det upphandlade livsmedelssortimentet behöver ske både i stor och liten skala, stora och mindre måltider, ända ner på lokal nivå i samspel med brukarna.</p>
<p>Miljömål för människan: Göteborgarna har en hälsosam livsmiljö</p>	<p>Trygghet och säkerhet bör nämnas i kapitlet.</p> <p>Lägg till möjlighet till vardaglig motion i kapitlet, för att motverka sämre folkhälsa, särskilt för barn.</p> <p>Exempel på lösningar:</p> <ul style="list-style-type: none">- säkra barns tillgång till natur i hela staden,- inför mer ute-skogen-lektioner,- bättre gång- och cykelinfrastruktur,- fler utomhusgym,- inför hjärtezoner runt skolor och förskolor och på så vis minska negativa hälsopåverkan från biltrafiken,- lånecyklar även för barn, styr och ställ men också för mindre barn så hela familjen kan hyra cyklar. <p>Saknas: Indikator på "närhet" för att minska transportbehov Indikator för barns tillgång till naturområden (inkl. antal barriärer).</p>

	Indikator för andelen som cyklar och går jämfört med motoriserade fordon.
<i>Delmål 1 Människan:</i> Göteborgs Stad slutar använda skadliga ämnen	Bra med utbildning! Om det inte hjälper behövs sanktioner.
<i>Delmål 2 Människan:</i> Göteborgs Stad säkrar en god luftkvalitet för göteborgarna	<ul style="list-style-type: none">- Trycka på att fler gator och vägar behöver göras om till gånggator, gårdsgator samt att lägre hastighetsgränser införs.- Bilfritt i centrum, runt förskolor och skolor och sportanläggningar där många barn och unga vistas och andra känsliga områden, som redan nämnts, "Hjärtezon", Miljözoner kan vara ett annat verktyg.
<i>Delmål 3 Människan:</i> Göteborgs Stad säkrar en god ljudmiljö för göteborgarna	Här saknas plan för hur träden ska användas som ljuddämpare. Tyskland använder träd och växtlighet i mycket stor utsträckning för att dämpa såväl trafikbuller som utsläpp från trafiken. Gamla träd är stadens hjälp i så många frågor som det här programmet, det behöver kompletteras och förtydligas. Nulägesbeskrivningen ska även gälla samtliga parker, natur och rekreatiomsområden.
<i>Delmål 4 Människan:</i> Göteborgs Stad säkrar närheten till grönområden och nyttjar ekosystemtjänster	Ändring/tillägg: 100 % på bägge målvärdena. Lägg till Utan barriär på indikator nr 2. Saknas resonemang kring tillgång (genom gång, cykel och kollektivtrafik) till vatten och bad. Svalka behövs mer och mer i ett varmare klimat.

Strategier	Synpunkter per strategi
Inledande kommentarer	Programmets 7 strategier känns adekvata och angelägna – såväl för att begränsa stadens egna utsläpp som för att råda bot på de utsläpp som stadens enskilda medborgare ger upphov till men som staden inte har direkt rådighet över. Det finns ofta en direkt koppling mellan de olika delmålen och strategierna. Samordningen av strategierna är viktig och vilar på Miljö- och klimatnämnden som har ett övergripande ansvar för samtliga strategier.

	Staden bör samarbeta med andra städer, dela kunskap och inspiration och delta i C40.
<i>Strategi:</i> Vi agerar som föregångare	Ett modigt ledarskap innebär att våga gå emot strömmen. Att våga stå upp mot näringslivet torde vara den i särklass viktigaste parametern, liksom att våga genomföra kraftfulla åtgärder för att utjämna de sociala orättvisorna i staden, vilka är en helt, otvetydigt nödvändig förutsättning för att klara alla de övriga målen. Detta i perspektivet av att Göteborg är en av de mest segregerade städerna i landet avseende ekonomiska förutsättningar. Här behövs tydliggöras hur Göteborgs Stad ska agera som föregångare och hur ovan nämnda problem ska åtgärdas.
<i>Strategi:</i> Vi skapar förutsättningar för att leva hållbart	Strategierna "vi skapar förutsättningar för att leva hållbart" samt strategin "vi driver på utvecklingen för en cirkulär ekonomi" är mycket viktiga. Information som behöver ingå i strategin: <ul style="list-style-type: none">- om bilåkande: information om hur detta påverkar stadsluften,- om att ökade biltullar och att lokaltrafiken betalas via skattsedeln så den därför inte framstår som en extra kostnad.- om påverkan av långväga och kemikalieintensiv matproduktion på vår egen matproduktion och parallellt med detta att öppna nya kolonimråden på stadens mark.- om shoppandets miljökostnader För att detta ska bli en realitet gäller det att det finns lättillgängligt för samtliga medborgare i samtliga stadsdelar. Det måste bli lika självklart i de mer välbeställda områdena och det måste också påverka våra största produktionsområden, såsom Volvo.
<i>Strategi:</i> Vi driver på utvecklingen av cirkulär ekonomi	
<i>Strategi:</i> Vi arbetar strategiskt med finansiering för ökad takt i omställningen	Skattemedel borde diskuteras som en lösning.
<i>Strategi:</i> Vi driver på utvecklingen för hållbart byggande	Naturskyddsforeningen tar löpande emot remisser från staden som oftast handlar om exploatering av något slag. Det vi mycket ofta ser i de arbeten för bygglov mm är en mycket bristfällig

	<p>miljöbedömning. Vi ser också att i de fall där en bra och omfattande bedömning gjorts, är det påfallande ofta som de inte följs av de entreprenader som anlitas för att genomföra arbetena. Man struntar helt enkelt i att genomföra enligt plan och det tycks inte finnas några sanktioner, vilket ger entreprenaderna möjlighet att fortsätta som förr.</p> <p>Ansvar för att bevara miljön i form av skogspartier, viktiga ängsmarker och enskilda, men gamla och biologiskt värdefulla träd vilar till synes helt på att Naturskyddsföreningen med våra ideella krafter lyckas att motverka det. Om det ska finnas någon rimlighet i möjligheten att bevara naturvärdena och därmed bevara och stärka den biologiska mångfalden så måste de kommunala organisationerna som helhet lägga mer kraft och resurser på dessa frågor i form av både utvärdering och inte minst uppföljning så att de entreprenader som anlitas för arbetena faktiskt håller vad som lovats.</p> <p>Vi ser positivt på skrivningen på sidan 15 om behov av ny metodik och verktyg för att synliggöra och arbete för ökad biologisk mångfald och ekosystemtjänster i exploateringskalkyler, samt nya skötselmetoder i stadsutveckling och ser att det är en viktig nyckel för att lyckas. Samt att "vi driver på utvecklingen för hållbart byggande". Med tanke på att koldioxidutsläpp till följd av byggnation och nyexploatering av mark ska minska med 90% är detta en oerhört viktig strategi.</p> <p>Något som behöver lyftas är alla bygg och schaktmassor som är en av de mest miljöförstörande parametrarna inom byggande. Göteborg Stad skulle behöva ställa höga miljökrav och samordna dessa med övriga landet. Dessa miljökrav bör i första hand innebära att vid bygge förebygga att schaktmassor alls uppstår. Dvs att låta marken vara så orörd det går.</p>
<p>Strategi: Vi planerar för en grön och robust stad</p>	<p>Klimatkrisens kostnader kommer att vida överstiga vad som drabbar staden Göteborg, vi anser dock</p>

	<p>att en beräkning på Göteborgs förväntade kostnader till följd av klimatförsämringen också bör föreligga till årsskiftet 2020/1 som del av beslutsunderlaget för programmet.</p> <p>Om staden ska vara grön och robust krävs att man på allvar går in för gröna samband, att låta marken få växa till sig underifrån och även de blå sambanden. Det är av största nödvändighet att ta hänsyn till de mikrobiologiska sambanden, något som inte nämns alls i det här dokumentet.</p> <p>Här krävs verkligen det modiga ledarskapet, eftersom det som sker idag går precis tvärtemot dessa ord.</p>
<p><i>Strategi:</i> Vi driver på utvecklingen av hållbara resor och transporter</p>	<p>Här krävs ett aktivt samarbete nationellt som internationellt med EU då de flesta transporter genom/till Göteborg är importer.</p>

4. På vilket sätt kan er organisation bidra till att målen i miljö- och klimatprogrammet ska nås och hur vill ni engagera er?

Allvaret i de hotande klimatförändringarna kan inte nog understrykas. Människans framtida existens är hotad, liksom tillvaron för de andra varelser vi delar planeten med. Det är absolut nödvändigt att alla aktörer på global, nationell, regional och lokal nivå tar sitt ansvar. Vi noterar därför med tillfredsställelse att miljöförvaltningen i Göteborgs Stad har producerat ett lovande programförslag.

Som lokal representant för Sveriges största miljöorganisation är Naturskyddsföreningen i Göteborg angelägen om att föreningen bereds plats i det planerade programrådet. Vi kommer fortsätta kämpa för att Göteborg ska bli en stad för människor, natur och kultur.

Naturskyddsföreningen i Göteborg
genom

Lena Nilsson
Ordförande